

מראי מקומות- בבא מציעא צ"ו

דבאמצע שואלין סתם בענין אם יש בדברים אלו דין שאלה בכלל או לא. גם כ' דלכאור' אינו מסתבר שיהיו דברים אלו מופקע מפרשת שואל, הרי סכ"ס כל הנאה שלו, ולמה לא יהי' נתחייב באונסין. ומה שהק' הריטב"א דא"כ למה לא יהי' לו פטור בבעלים, כ' התו"ח דכיון דפטור בבעלים חידוש הוא, א"כ י"ל דאין לך בו אלא חידושו, ואם בשאלה מעליא דיבר הכתוב, אולי לא אמרי' הפטור אלא בשאלה מעליא,

דהיינו שאלה רגילה. [נולדעת הרמב"ם צריכין ג"כ לומר דלמשל בהא דשאלה ליראות בה, דכיון דלית לי' הנאה מיני' אולי אין בה דין שמירה בבעלים, צ"ל שהוא ג"כ על דרך הנ"ל, דכיון דשאלה כזו אינו שאלה רגילה, א"כ אולי ע"ז מעולם לא נאמר הדין שמירה בבעלים. ולפי רש"י א"ש בפשיטות, דהשאלה הוא אם זה יכול להיות נחשב הנאה בנוגע כל הנאה שלו כדי לחייבו באונסין, וצ"ע בזה.]

שאלה לרבעה מהו- פי' החי' הרי"ם, דשאלת (ד) הגמ' הוא אם אמרי' דכשם דכשהתורה אמרה לא תאכל היינו דרך אכילה, ה"ה וכי ישאל הוא דרך שאלה, וא"כ אולי אמרי' דמה שהוא שואל לדבר זה, בטלה דעתו אצל כל אדם, ואינו חשיב שאלה. או דלמא, כיון דעיקר של השאלה הוא הוא בשביל הנאתו, א"כ כל זמן שהוא שואל להנאתו, חשיב זה דרך שאלה, ואינו תלוי באם תשמיש זה הוי כדרך או לא.

שאלה ליראות בה... או דלמא ממנא דאית (ה) לי' הנאה מיני' בעיני- ע' באור שמח (ש"ו פ' ז', ד') שהביא מה שדן המחנה אפרים (ש"ו פ' ג') במי ששואל ספר מחבירו, דלכאור' הרי אינו נהנה מגוף הספר, שהרי מצוות לאו ליהנות ניתנו, וא"כ אין לו הנאת ממון, וא"כ לכאור' לפי מה דמספקי' לדינא, א"כ לכאור' לפי רש"י יצא שלא יהי' לו דין שואל מספק, ולפי הרמב"ם לא יהי' דין שאלה בבעלים מספק (ע' לקמן מזה). אבל כ' האו"ש דכל זה אינו, דמה דאמרי' דשאלה ליראות בו אולי אינו נחשב שואל כיון דלית לי' הנאה מיני', אין הביאור כמו שסובר המחנ"א, דכיון שאין ההנאה מהממון גופא א"כ זה חסר בתורת שואל. אלא הביאור הוא, דמה שחייבה התורה לשואל באונסין, היינו משום דלשעה זו הרי הוא הבעלים, ופרה ברשותו קיימא,

אפ"ה שאלה עדיפא, שכן חייב במזונותיה- (א) כ' הרשב"א לקמן (צו:) דמכאן ראי' דקיי"ל כר' פפא דס"ל דמשעת שאלה חייב רק במזונותיה, אבל אינו חייב באונסיה עד שעת שבורה ומתה, דאם הי' חייב גם באונסיה משעת שאלה, א"כ הול"ל דשעת שאלה עדיף שכן חייב במזונותיה ואונסיה.

שכן חייב במזונותיה- ביאר החידושים (ב) וביאורים, דנראה מכאן דמה שהשואל חייב במזונותיה משעת שאלה, אי"ז סתם הסכמה שיש לו עם המשאיל שמכאן ואילך על השואל ליתן לו מזונות, דא"כ לא הי' בזה שום חומרא בעצם בזמן השאלה, ולא יהי' שייך לומר דזה סברא לומר דשעת שאלה הוא הגורם. אלא ע"כ הביאור הוא, דאי"ז ענין הסכמה עם המשאיל כלל, אלא דבשעת שאלה הו"ל כאילו הבהמה הוא לגמרי של השואל, וממילא חייב במזונותיה. וא"כ, כיון דבשעת שאלה נכנס לרשותו עד כדי כך שנתחייב באונסין, א"כ מסתבר ג"כ שיהי' נחשב שהוא אצלו בנוגע פטור בבעלים (ועפ"ז ביאר ג"כ למה שייך דין זה דשאלה בבעלים תלוי בזמן שאלה גם בדברים שאין שייך בהו מזונות, דשעת חיוב מזונות אינו אלא סימן על איכות השאלה).

שאלה לרבעה מהו- פרש"י, האם חייב (ג) באונסיה או לא. וכ' הריטב"א דכל הני בעיין, מן שאלה לרבעה עד שאל מן השותפין, הן לענין חיוב אונסין. והיינו, דהשאלה הוא אם חייבין באונסין בתורת שואל, או דלמא אינם אלא כשומר שכר [ולכאור' היינו משום דכיון שהוא שומר הפרה, ויש לו הנאה ג"כ, א"כ אף אם אינו יכול להיות נחשב כשואל, משום שאי"ז שאלה רגילה, עכ"פ יש לו תשלומין לשמירתו, וא"כ שפיר הו"ל עכ"פ שומר שכן]. והוסיף דאין לומר דהשאלה הוא רק לענין פטור בבעלים, דאם פשוט דשאלתו הוי שאלה, א"כ לכאור' פשוט ג"כ שיהי' לו דין שאלה בבעלים, דמהכ"ת לחלק. אולם העיר דזהו דלא כדברי הרמב"ם (ש"ו פ' ב', ט') דפי' שאלת הגמ' לענין פטור בבעלים. וע' בתורת חיים דכ' דדברי הרמב"ם מסתברים, שהרי עיקר הסוגיא דיבר בענין שאלה בבעלים, ומ"ש

ט) שאל משותפין... שותפין ששאלו, וכו'- כ' הרמב"ם (שו"פ ב', ח') "שאל מן השותפין וכו' הר"ז ספק אם היא שאלה בבעלים או אינה, לפיכך אם מתה אינו משלם, ואם תפסו הבעלים אין מוציאין מידם, פשע בה השומר הר"ז משלם". וביאר המגיד **משנה**, דאע"ג דס"ל להרמב"ם דפשיעה בבעלים פטור, מ"מ כיון דעכשיו ספק הוא, ופושע הרי הוא כמזיק, אז כיון שאין כאן ראי' ברורה לפטור, הרי הוא חייב לשלם. וביאר הקובץ **שעורים** (ב"ב תרנ"ח) דשמא טעם החילוק הוא דכל היכא דישנה לסיבת החיוב בודאי, אלא דספק שמא יש כנגדה סיבה הפוטרת, אז אמרי' דאין ספק הפטור מוציא מודאי חיוב. וכיון דס"ל להרמב"ם דפושע הוי מטעם מזיק, א"כ יש כאן ודאי סיבה לחיוב, אלא דאולי יש סיבה הפוטרת כנגדה, דהיינו שהוא בבעלים. משא"כ אונס או גו"א בבעלים, דאז אינו מטעם מזיק, א"כ הספק הוא אם יש בזה סיבה לחיוב בכלל, וא"כ שפיר פטור מספק.

י) שאל מהאשה ונשאל בעלה וכו'- כ' התוס' רי"ד דלכאור' מבואר דאם שאל מהאשה ונשאל האשה דפשוט הוא, וכ' דלכאור' היינו משום דיש להאשה קנין הגוף, וא"כ פשוט הוא דחשיב שאלה בבעלים. אבל כ' דבאמת אי"צ לזה, דכיון דהשאלה הפרה בלא רשות בעלה, א"כ כיון שיש לו ההשתמשות, הו"ל כאילו גזלה ממנו, וודאי הדין הוא דגזלן שגזל פרה והשאלה לאחר, ונשאל הגזלן להשואל, הו"ל שאלה בבעלים, כיון דדין התורה של השואל עם הגזלן הוא, וא"כ ה"ה לגבי האשה, ואי"צ להא דיש לה קנין הגוף.

יא) שאל מהאשה ונשאל בעלה- הק' בשיעורי ר' אלחנן (כ"ג, א'), הרי אפי' אם אמרי' דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, הרי כיון שאין לשואל אלא זכות השתמשות, א"כ אין לו אלא קנין פירות, וא"כ ודאי נחשב הבעל לבעלים, וא"כ אם נשאל בעלה ודאי צריך להיות שאלה בבעלים. ותי' דשאלת הגמ' כאן אתי אליבא דר' יוסי, דס"ל דשוכר פרה מחבירו והשאלה לאחר, נעשה השואל שומר של בעלים הראשונים, ומשלם הוא לבעלים ולא לשומר הראשון. וא"כ, אם קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, נמצא דאין לבעל

שהרי בשעה זו אין לבעלים שום תועלת מהפרה (ואינו כשוכר, דעכ"פ יש להמשכיר ההנאה של דמי השכירות בשעת השכירות). ולכן חייבי' רחמנא באונסין, דהוי פסידא דידי' כמו לבעלים. משא"כ בשאלה ליראות בה, הרי לשעה חדא אינו כבעלים, שהרי אינו יכול להשתמש בה כלל אלא לדבר שאינו מעיקר ההשתמשות שבה, דהיינו ליראות, ובכה"ג היא בעיית הגמ'. אבל בשואל ספר מחבירו, אפי' אם אמרי' דמצוות לאו ליהנות ניתנו, וא"כ אין לו שום הנאת ממון מיני', הרי זהו ההשתמשות הספר, והוי כמו שואל פרה לחרוש בה, דמה דעביד הבעלים עם הספר כן עושה הוא, ולכן שפיר יש לו דין שואל עלי'.

ו) שותפין ששאלו וכו'- פרש"י, לחרוש בה קרקע של שותפות. וכ' הריטב"א דפירוש לפירושו היינו, דאילו שותפין בעסק וכיוצ"ב, א"נ ב' אנשים בעלמא שאין להם קרקע בשותפות, ששאלו פרה לחרוש בה חדש א', יש במשמע שתהא שאולה לזה ט"ו יום ולזה ט"ו יום, וכאילו כ"א שואל בפנ"ע.

ז) שותפין ששאלו ונשאל לו א' מהן מהו... בההיא פלגא דשיילי מיהת מיפטר- כ' תוס', דכיון דשאלה בבעלים חידוש הוא, י"ל דאין לך בו אלא חידושו, וא"כ אולי אין דין פטור בבעלים אא"כ נשאל לכל הבעלים. וכ' **המהרש"א** דלפ"ז א"ש למה לא צידד הגמ' להיפוך, דאולי החיוב הוא רק היכא שאין כאן בעלים בכולו, אבל היכא דאפי' חלקו הוא בבעלים, אולי פטור לגמרי, דלפי מש"כ תוס' דאין לך בו אלא חידושו, אין לצדד כן. אבל הביא שהג"י דייק מסתימת הרי"ף דמשמע דלדינא הוי פטור לגמרי, א"כ ע"כ שאלת הגמ' הי' ג"כ לצד זה, דאולי אין כאן חיוב כלל, וקיי"ל כן מספק, דהמע"ה.

ח) כולו שואל בעינין והא ליכא- כ' הנמוקי יוסף (נה. בדפיו) דמכאן יש לדקדק דאין כל א' מהם חייב בכולה אלא בפלגא כדין בעל חוב, ואידך פלגא אינו חייב אלא מדין ערב. דאי חייב כל א' בכולי ממונא, א"כ הרי נשאל לכולי שואל. וע"ש מש"כ נפק"מ עפ"ז.

עבד שאין לרבו רשות בנכסים אלו, וא"כ שפיר שייך בעלים כזה, ואיך משמע שיהא בעליו בר מצוה ממש, והניח בוד' יאיר עיני. (וע"ש עוד מה שהק' אמש"כ רש"י דהמקור דצריך להיות בר מצוה כמותו הוא מאתם גם אתם, והק' דהגמ' בקידושין משמע דדין דצריך להיות כמותו הוא מסברא, וע' מש"כ בשם החת"ס לתרץ, ואכמל"י.)

(יד) **אבל עבד, יד עבד כיד רבו - ע' במחנה אפרים** (שלוחין ושותפין י"א) דמדמה דין יד פועל כיד בעל הבית לדין זה, ושיכולין ללמוד מכאן דאפי' היכא דשליחות לא מהני, הרי יד עבד או יד פועל הוא ממש כיד בעה"ב, ויכול להועיל. ועפ"ז כ' דאם שוכר פועל לעשות מעקה, יכול הבעה"ב לברך כאילו הוא ממש עשה המעקה, משום דיד פועל כיד בעל הבית. אבל בהגהות רעק"א על המחנ"א כ' די ש לחלק, דרק לענין דיני ממונות אמרי' דיד עבד כיד בעה"ב, אבל למשל לענין הפרת נדרים, וכן לענין עשיית מעקה, לא יהי' כאילו הוא עשהו.

(טו) **מה נפשך, אי שואל הוי, שאלה בבעלים היא, אי שוכר הוי, שכירות בבעלים היא - כ'** הנמוקי יוסף (נה. בדפיו) "ואע"פ שאינה עוסקת בכל שעתא ממש, ואפשר דבשעת נפילת הנכסים לא היתה עוסקת במלאכתו, מ"מ כיון שאינה פטורה לעולם מלשמשו, שאלה בבעלים קרינן לי". אבל כ' דלגבי הבעל אינו כן, אלא דוקא בשעה כשהוא מתעסק במלאכתה הויא שאלה בבעלים, אבל כל שאינו עסוק במלאכתה, אם שאלה ממנו כלי ונאנס בידה, חייבת. וכן הביא מהירושלמי, דאי' דתקנו רבנן שתהא אשתו פטורה אם שוברת כלים משום שלום בית, אלמא דמעיקר הדין חייבת, ואין הבעל חשיב שנשאלה לעולם. וכ' דכן הוא דעת הרמב"ם, אבל הראב"ד ס"ל דבאמת פטורה מדין שמירה בבעלים.

(טז) **שואל הוי, ואתיא שאלה בבעלים מפקעא שכירות שלא בבעלים - פי' הריטב"א, דהיינו משום דכי נשאה חשיב כאילו החזיר לה פרתה וחזר ושאלה ממנה.**

בפרה של נכסי מלוג אלא פירות, וא"כ אם השאיל הפרה של נכסי מלוג לאחר, נעשה השואל שומר של האשה ולא של הבעל, וממילא מה שנשאל הבעל לשואל למלאכתו לא חשיב שאלה בבעלים כלל, אם לא אמרי' דק"פ כקה"ג דמי.

(יב) **האומר לשלוחו צא והשאל עם פרתי מהו - הק' השערי ישר (ז', ז', ד"ה אמנם מצינו),** מה ענין שליחות הוא זה, א', הרי כדי ליחס המעשה לו (כמו בשליחות דצא והרוג את הנפש) אי"צ שיעשה בשבילו, וכאן פרש"י דאמר לו שיעשה בשבילו. ועוד, הרי כאן אין שייך התייחסות המעשה כלל, דהא אם נעשה השליח המעשה השתעבדות, מ"מ רק השליח משתעבד ולא המשלח, וא"כ אין כאן שאלה בבעלים כלל. וביאר דע"כ הענין הוא שליחות של קנינים וכדו'. והוכיח מכאן דהביאור בעלמא אינו משום דמסרה המשלח כוחו להשליח להיות יכול לעשות החלות, דלזה לא הי' צריך הפרשה של שליחות. אלא דבאמת אין שייך למסור כוחו לשליח, אלא הביאור הוא שהשליח הוא במקום הבעלים, ועי"ז משיג השליח הכח לעשות החלות בשביל המשלח. וא"כ, כשאומר צא והשאל עם פרתי, דהיינו שאומר שמעשה זה יהי' בשבילו, עי"ז עומד השליח במקומו, ומש"ה מה שהשליח שואל להשואל מהני לדינא כאילו היו הבעלים עצמם שאולים, והוי שאלה בבעלים. ומה דתלוי זה בסוגיא דהפרת נדרים, היינו משום דשם (לר' יאשי') הקפיד התורה על אישה ממש, וא"כ י"ל דה"ה כאן יש הקפדה על בעליו ממש (וכמש"כ תוס').

(יג) **הני מילי שליח, דבר מצוה הוא, אבל עבד, דלאו בר מצוה הוא, לא - הק' הנמוקי יוסף** (נה. בדפיו) הא בעלמא לא בעינן בר מצוה ממש כדי שיהי' בתורת שליחות, שהרי יכול לעשות עבד שליח להפריש תרומה, או לקבל גט שחרור מרב של אחרים (כיון שהוא עכ"פ בהפרשה). ותי' בשם הרמב"ן דכיון דהכא כתיב "בעליו", אהני לן לענין שיהי' צריך להיות בר מצוה דומיא דבעלים ממש. והק' ע"ז רעק"א, מהכ"ת דמיירי בבעלים שהם בעליו מצוות גמורים, דלמא אשה הוי, או

(ז) **נמעלו ב"ד- פרש"י**, דכיון שכל תקנות על ידן הוא, א"כ הו"ל כמו שתיקנו לו קנין, ונמצאו הם המקנין לנכסי הקדש והוציאו לחולין. וע' בדבר אברהם (א', א', סוף אות י"ד) דהק' מכאן לר' יונה דס"ל דמה דאמרי' הפקר ב"ד הפקר, אין ב"ד יכול אלא להפקיר, אבל אין יכולים להקנות ג"כ לאחר, א"כ אמאי למעלו ב"ד, הרי לא הקנו ההקדש לשום הדיוט. וכ' "וצ"ל דבהא דבעינן במעילה הוצאה מרשות לרשות, עיקר ענין המעילה הוא על ההוצאה מרשות, אלא דלא משכחת לה הוצאה מרשות כ"א ע"י הכנסה לרשות אחר, ולכן בהפקר ב"ד, דמשכחת לה הפקעת רשות בלאו הכנסה לרשות אחר, שפיר למעלו ב"ד על ההפקעה מרשות הקדש לחוד".

(ח) **לאו לאוקמה בכילתא שאילתה- לכאו' תמוה**, מה בכך, הרי גם אונס כן הוא, הרי הוא עשה מלאכה עם הפרה, ומת באונס, ולמה מתה מחמת מלאכה קלה יותר כלפי השואל. וכ' הרמב"ן, "וי"ל דשואל ודאי חייב באונסין, אבל לא בפשיעה דמשאיל, וכאן משאיל פשע בה, שהשאילה למלאכה והיא אינה יכולה לסבול אותה". וכ' הרשב"א דטעמא דרבא הוא "דודאי מאן דמשאיל פרה לחבירו למלאכה מידע ידע דעבידא לאכחושי בבשרא, דלאו לאוקמה בכילתא שאלה, ואפ"ה לא שם לי מעיקרא בכחשא, וכיון דלאו בכחש קפיד, אף במתה מחמת מלאכה נמי לא קפיד, דמה לי קטלה כולה מה לי קטלה פלגא". וע' במחנה אפרים (שאלה ופקדון ד') עוד ביאורים בפטור מתה מחמת מלאכה.

(ט) **זיל אייתי סהדי דלא שנית בי- ק'**, למה אינו יכול לישבע וסגי בהכי. וכ' הרשב"א דלכאו' היינו אמרי' דכיון דשואל חייב בכל אונסין, ואינו נפטר אלא במתה מחמת מלאכה, א"כ אינו נאמן בשבועה [וצ"ע בדיוק מה סברא היא זו, ואולי משום דחייב דשואל הוא להחזיר השאלה, וצריך להוכיח דאינו צריך להחזירו, ויש לעי' בזה]. אולם כ' בשם רבוותא דכל זה אינו, דבאמת נאמן בשבועה, אלא דלא הי' רוצה לפתוח לו בשבועה, א"נ דהי' במקום רואין, וכדאיסי בן יהודה לעיל דבמקום רואין אינו נאמן בשבועה.